

Bitwa pod Kircholmem.

Stan badań

Mariusz Balcerek

ORCID: 0000-0002-1007-8042

<https://www.researchgate.net/profile/Mariusz-Balcerek>

Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu

Książnica
Kopernikańska
w Toruniu

Cel:

Czy istnieją różnice w narodowych historiografiach?

Jak były ustawione obydwie armie?

Co było sekretem sukcesu?

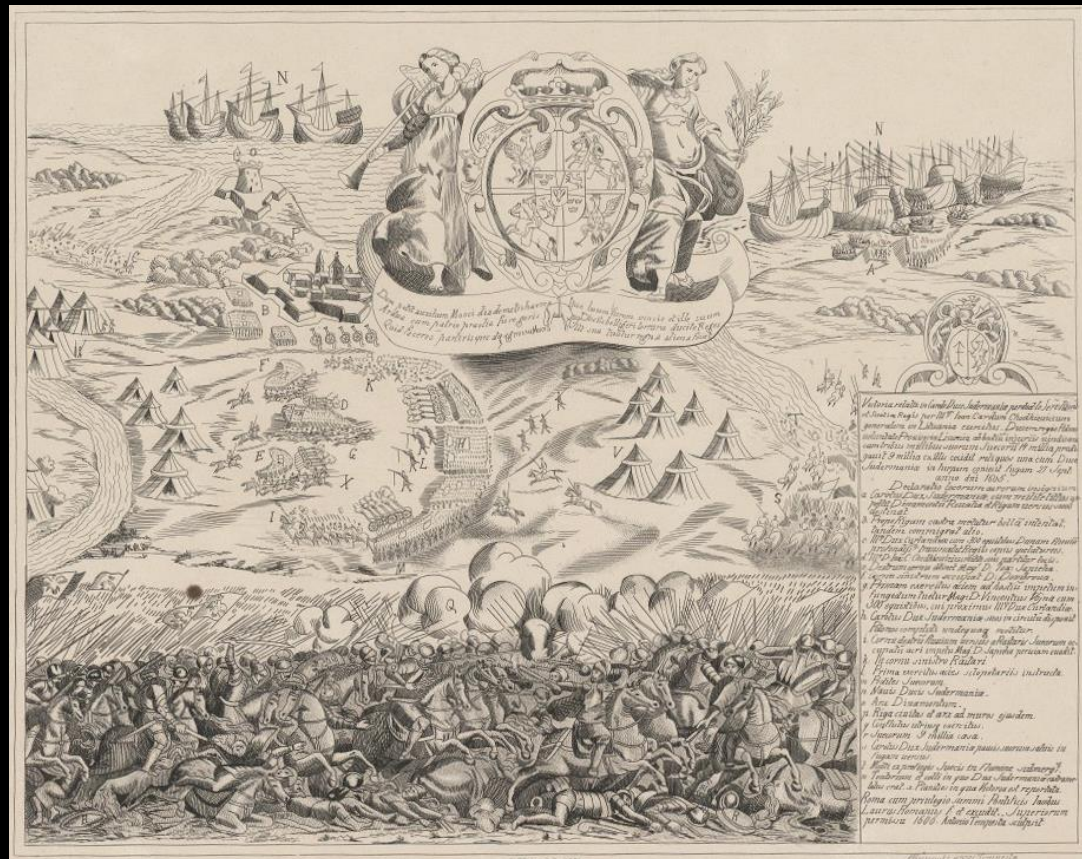
Czy zwycięstwo zostało wykorzystane?

Agenda:

- Oblężenie Rygi
- Teren bitwy
- Liczebność i skład armii Karola IX i Jana Karola Chodkiewicza
- Ustawienie obydwu walczących stron względem Dźwiny
- Przeprowadzenie księcia Kurlandii i Semigalii Fryderyka
- Ordres de bataille obydwu walczących stron
- Walka
- Odwrót i straty

Oblężenie Rygi w 1605 roku
(na podstawie: Haag, 1697)

Kopia miedziorytu Antonio Tempesty według rysunku Giacomo Lauro
(Wieszczycki, n.d.)

Kopia miedziana

como Lauro

Mapa Rygi i okolic z 1918 roku
(Baltttopo, 2013)

Pamiątkowa moneta z okazji wyprawy
archeologicznej pod Kirchholm
(Ćwiertnia, 2011)

Kirchholm 1605
- Salaspils 2011
Archeology of battlefield

Uniwersytet Warszawski
Instytut Archeologii UW
Latvijas Nacionālais Vestures Muzejs

Instytut Archeologii i Etnologii PAN
Muzeum Wojska Polskiego
Studenckie Koło Naukowe "Hanza" (IA UW)
Warszawski Klub Pletwonurków
www.pozukiwaniekarbow.com

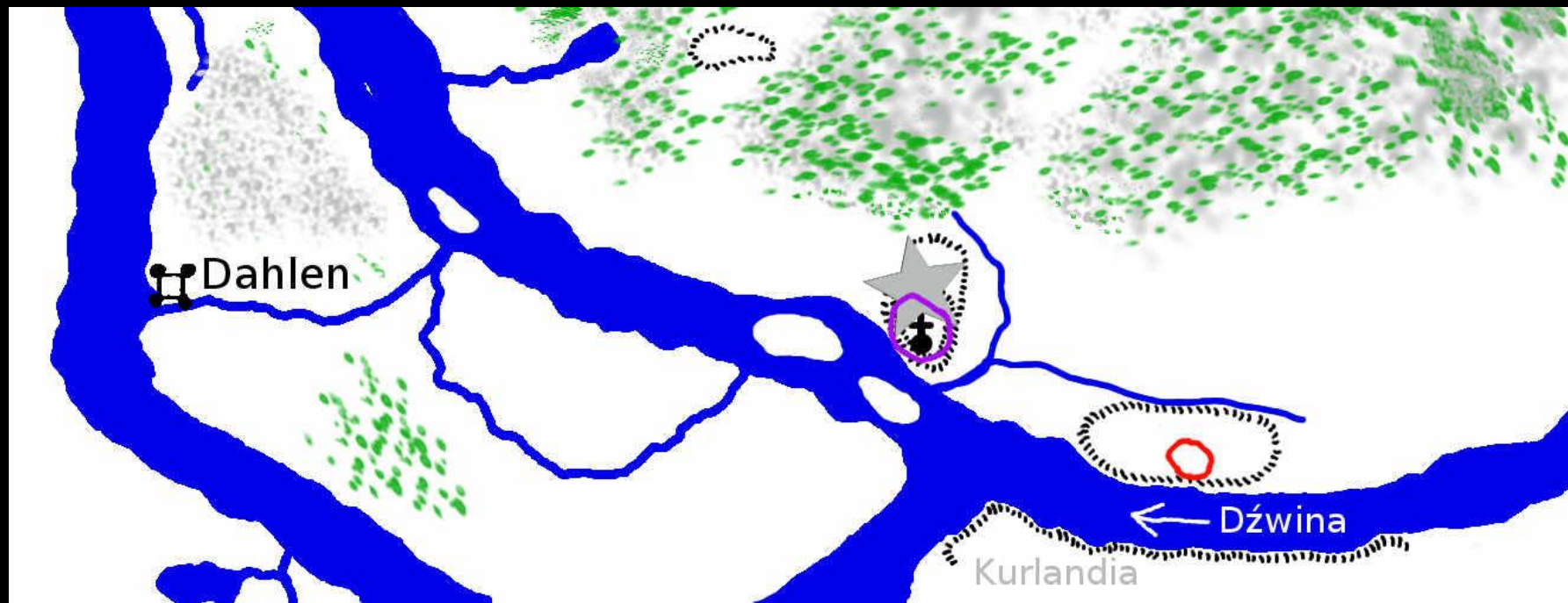
"Kirchholm jest jednym z nielicznych miejsc poza granicami kraju, które powszechnie i jednoznacznie kojarzone są z najświetniejszymi kartami polskiej historii (Rzeczypospolitej Obojga Narodów). W odróżnieniu od innych sławnych pól bitwy, ma dość ograniczone rozmiary i zapewne zlokalizowane jest wciąż poza strefą zurbanizowaną. Daje to realne szanse na odnalezienie miejsca bitwy (może także różnych jej etapów) i umieszczenie jej we właściwym kontekście przestrzennym. To zaś spowoduje, że zwycięstwo kircholmskie stanie się w odbiorze powszechnym zjawiskiem mniej abstrakcyjnym i bardziej realnym."

www.kirchholm.pl

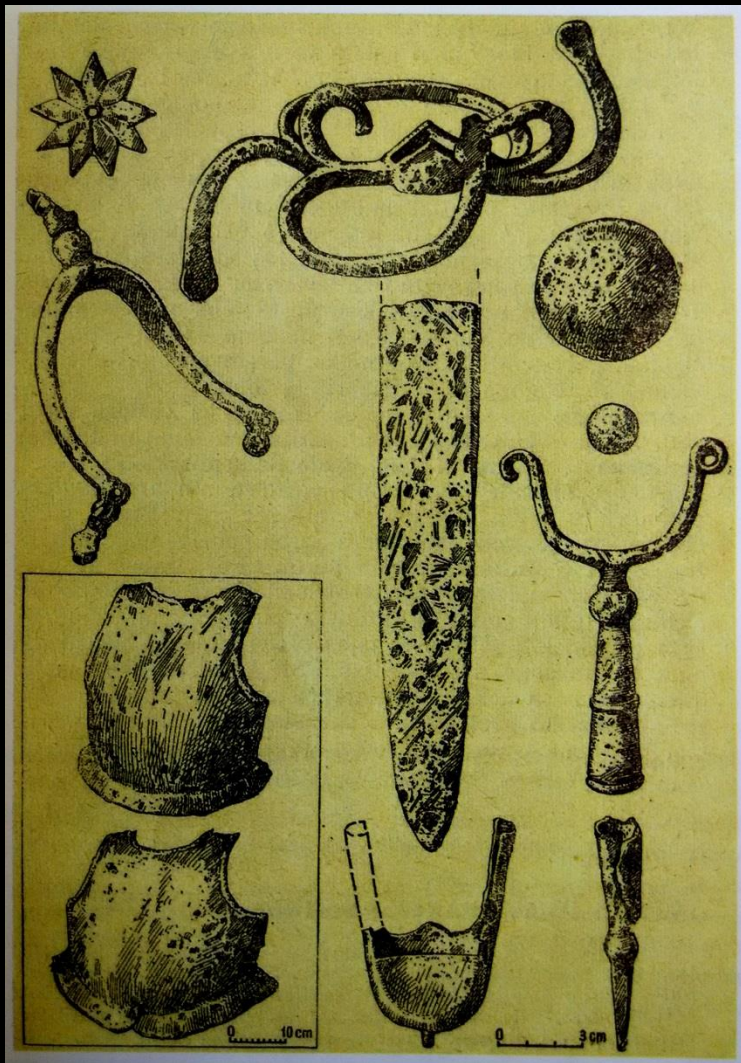
moneta: www.mincezopolski.pl

Lokalizacja szwedzkiego szanca i cmentarza
(na podstawie: Haagh, 1697)

Lokalizacja polsko-litewskiego cmentarza
(na podstawie: Haagh, 1697)

Przedmioty znalezione podczas badań szanca
w latach 1970-1975
(J. Ciglis, 2007, s. 51)

Salaspils z lotu ptaka w 1939 roku
(Ciglis, 2007, s. 47)

[illegible]

Skład armii Karola IX (NN, 1605)

Armia Karola IX

	Stan na dzień 23/23 IX	Stan na dzień 27/17 IX	Poprawki do stanu na dzień 27/17 IX	Stan na dzień 27/17 IX
Kawaleria	2701	2697	2500	2500
Piechota	8751	9263	8961	8236
W sumie	11451	11960	11658	10736

Regestr pieszej roty z 1603 roku
(NN, 1603)

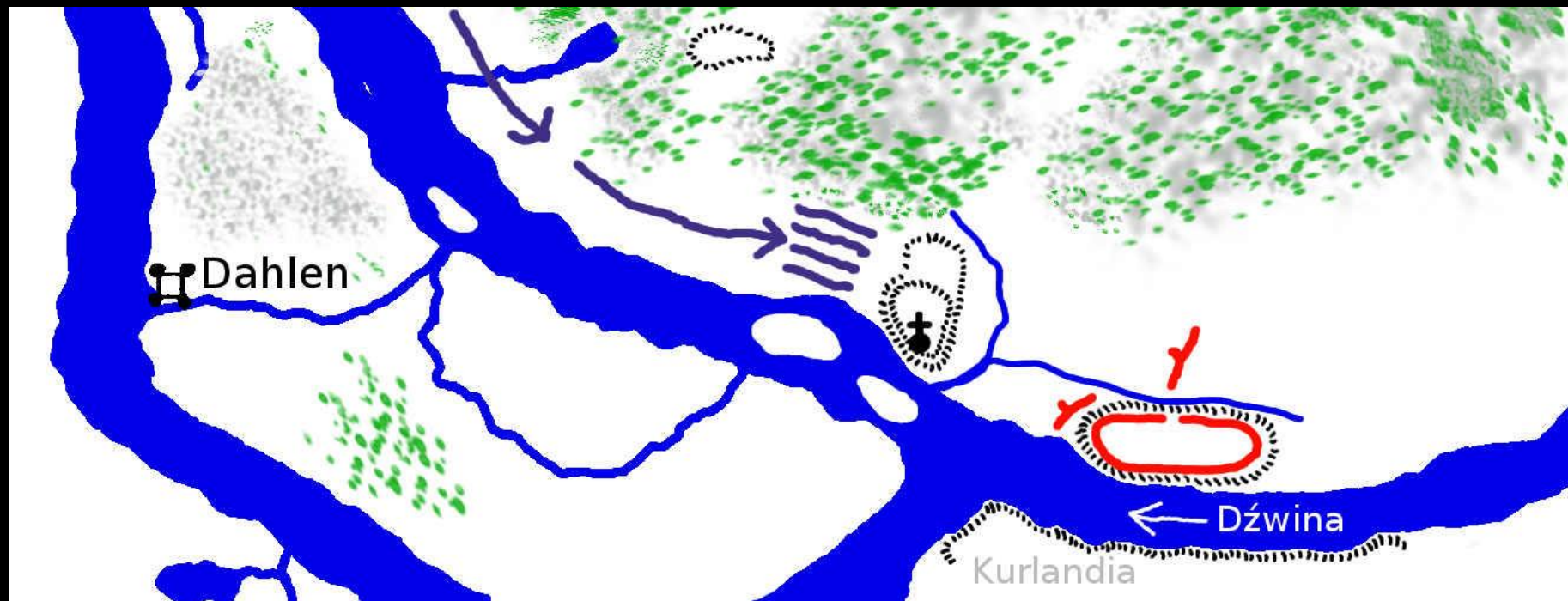
Regestr piechotnicy wojnowy szpohalew roku dni 1603	
Nahrybalski pan kapitan hant szepala	60 zł
Pan Rossmittski orwato mibal.	40 zł
Pan porucznik Thiman szepala	30 zł
Michał chorąży.	20 zł
Janusz gładziński chorąży.	20 zł
Andrzej Roguski scribe.	8 zł
Jacob niemiec wachmistrz	10 zł
Dzielnikowski Janusz watahman.	5 zł
Lazar adwokat	4 zł
Lucyasz Jacob.	4 zł
Piotr dekur.	5 zł
Jędrzej bat	4 zł
Jędrzej Andrzej.	4 zł
Orwato matias	4 zł
Jabian giergielohy.	4 zł
Rebego matias.	4 zł
Stanisław pirowski.	4 zł
Dzielnikowski matias benedict.	5 zł
Orwato miltay	4 zł
Łecki Janusz.	4 zł
Balen szel.	4 zł
Stanisław pobackowski.	4 zł
Genyż szwan.	4 zł
Matias Wlago.	4 zł
Jacob piotrowski.	4 zł
Kontow Lesielki.	4 zł
Simon szugbielki.	4 zł
Dzielnikowski szaba Janusz.	5 zł
Oczwary Andrzej.	4 zł
Wrony Kufaj.	4 zł
Jacob Jakow.	4 zł
Antares Andrzej.	4 zł
Szel Womas.	4 zł

Armia Jana Karola Chodkiewicza

Źródło	List J. K. Chodkiewicza do Zygmunta III, 30.IX.1605	Nowiny z Inflant (1605)	Sława losu szczęśliwego (1605)	Carolomachia (1606)	Slaktarebenck (1617)	Plan Józefa Naronowicza- Narońskiego (1659)
Kawaleria		2700	2410	2456		2910
Piechota		1000	1040	940		1040
W sumie	3700	3700	3450	3496	2800	3910

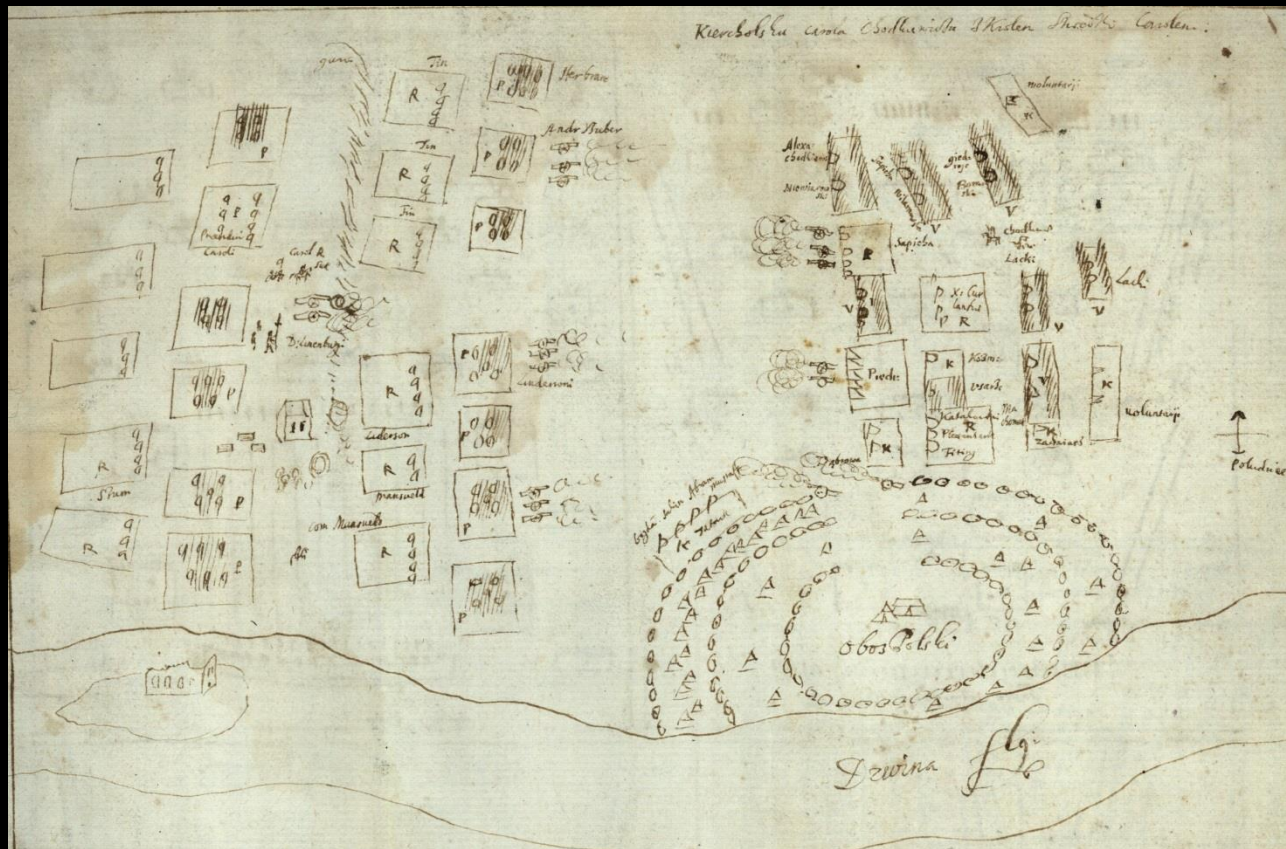
Marsz armii Karola IX pod Kirchholm
(na podstawie: Haag, 1697)

Marsz armii Karola IX pod Kirchholm
(na podstawie: Haagh, 1697)

Marsz armii Karola IX pod Kirchholm
(na podstawie: Haag, 1697)

Plan bitwy pod Kircholmem według Józefa Naronowicza-Narońskiego
(Naronowicz-Naroński, 1659, k. 144)

Obraz olejny Pietera Snayers'a ukazujący bitwę pod Kircholmem
(Snayers, 1630)

Nasz [Chodkiewicza] obóz znajdował się na lewym skrzydle, nad rzeką Dźwiną, wśród rozciągających się wzgórz i pagórków (...) naprzeciwko prawego skrzydła Mansfelda.

(Lacki, 1610, s. 40)

Nasze też wojsko sprawił J. M. Pan Hetman nad Dźwiną.

(Teodorczyk, 1961, s. 98)

Najodważniejszy Tomasz Dąbrowa, uczeń Marsa, bronił lewego skrzydła (...) gdzie Kurlandczycy przeprawili się przez rzekę.

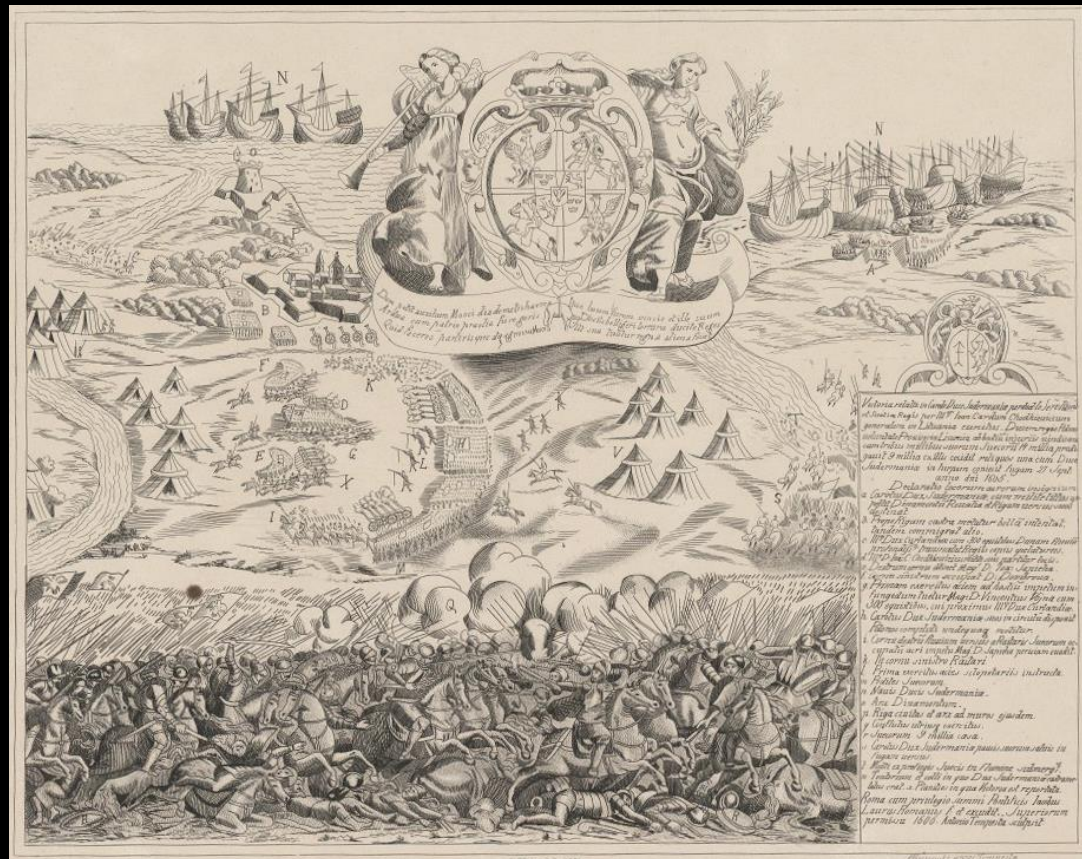
(Zawisza i Boierus, 1606, bp.)

Z jednej strony wróg naciska, z drugiej Dźwina nas blokuje
(Zawisza i Boierus, 1606, bp.)

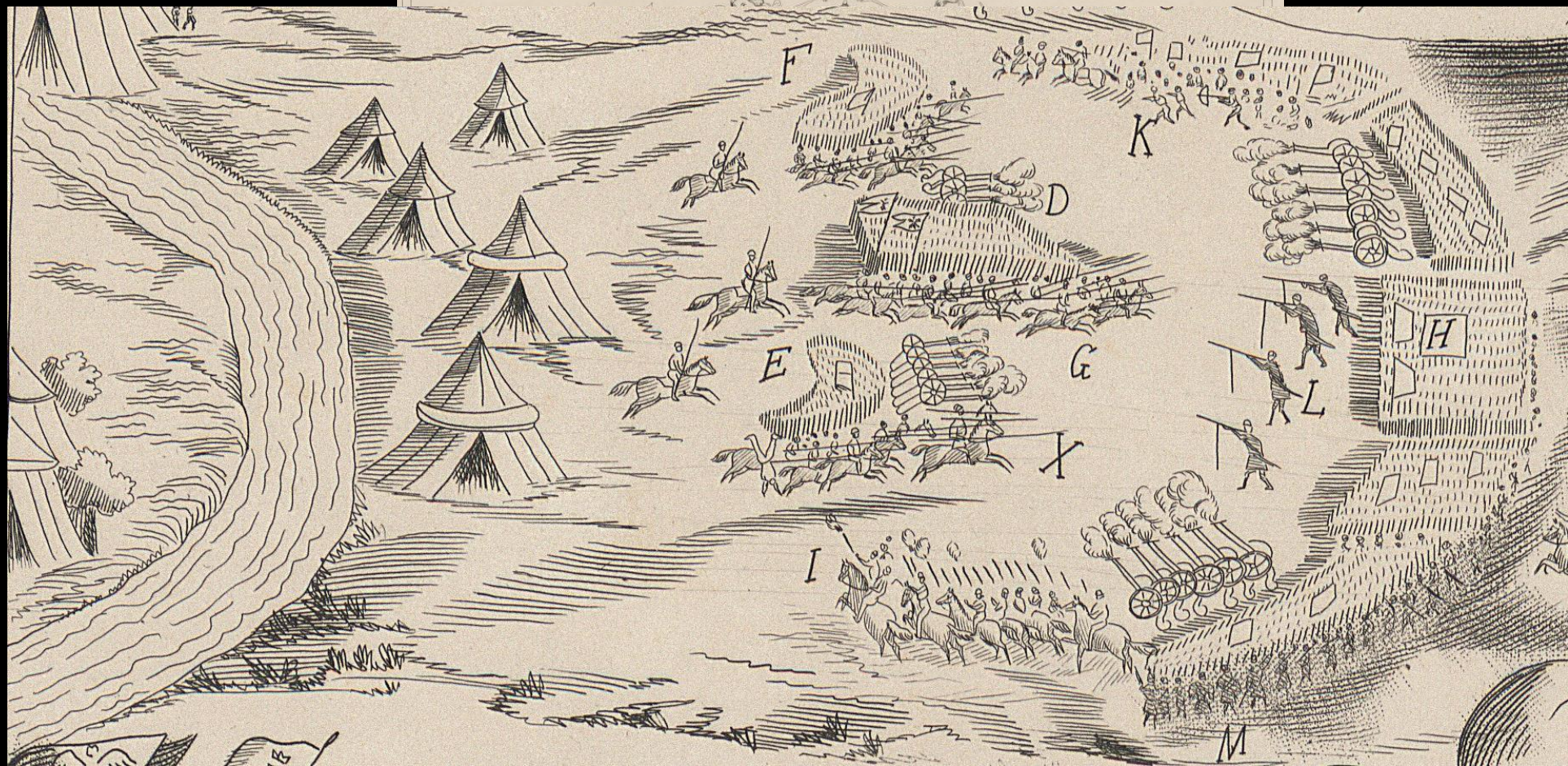
Z jednej strony Dźwiną, a z innych przeciwemi ludu zbrojnego zastępami
opasani
(Piasecki, 1645, s. 189)

Naprzeciwko Chodkiewicz ustawił swoje skrzydła wzdłuż Dźwiny
(NN, b.d., bp.)

Polacy rozstawili swoje skrzydła wzdłuż Dźwiny
(Locennius, 1676, s. 460)

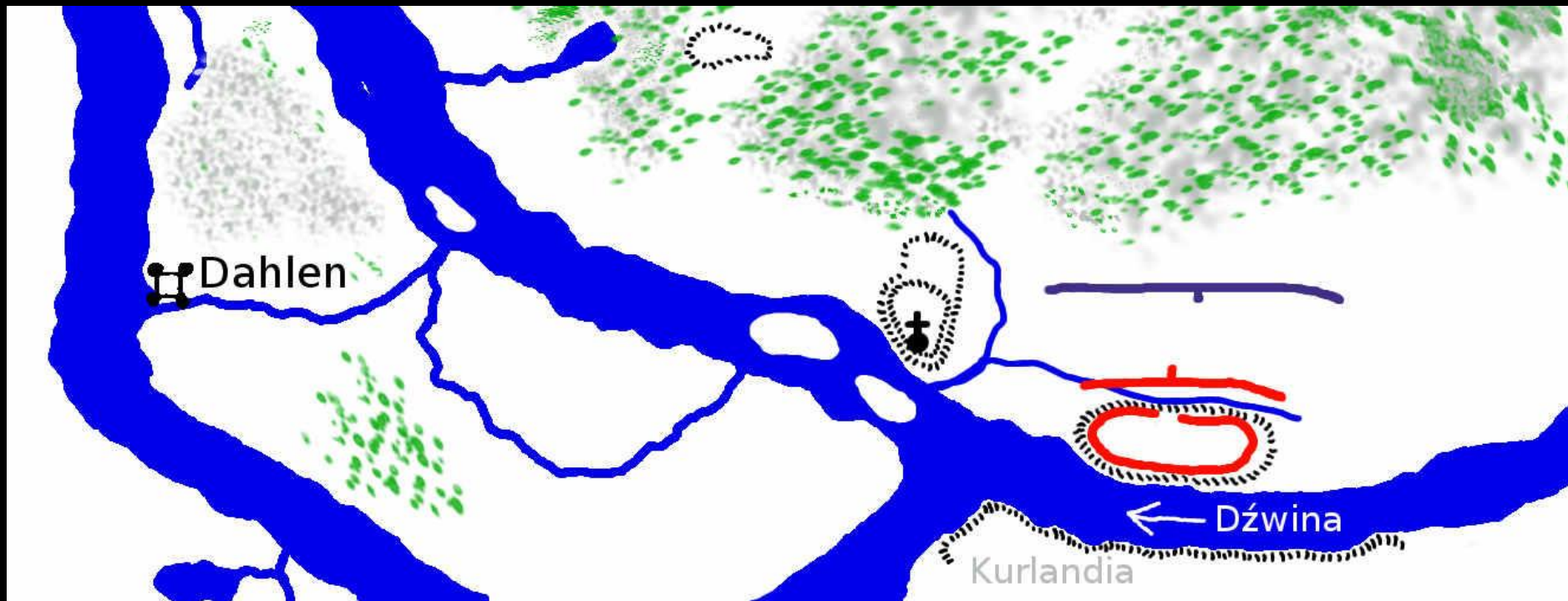
Kopia miedziorytu Antonio Tempesty według rysunku Giacomo Lauro
(Wieszczycki, n.d.)

(Wieszczycki, n.d.)

Plan bitwy pod Kircholmem według Einara Bensowa
(Bensow, 1931, Skiss nr 11)

Ustawienie armii Chodkiewicza plecami do Dźwiny
(na podstawie: Haag, 1697)

Marsz armii Karola IX pod Kirchholm
(na podstawie: Haag, 1697)

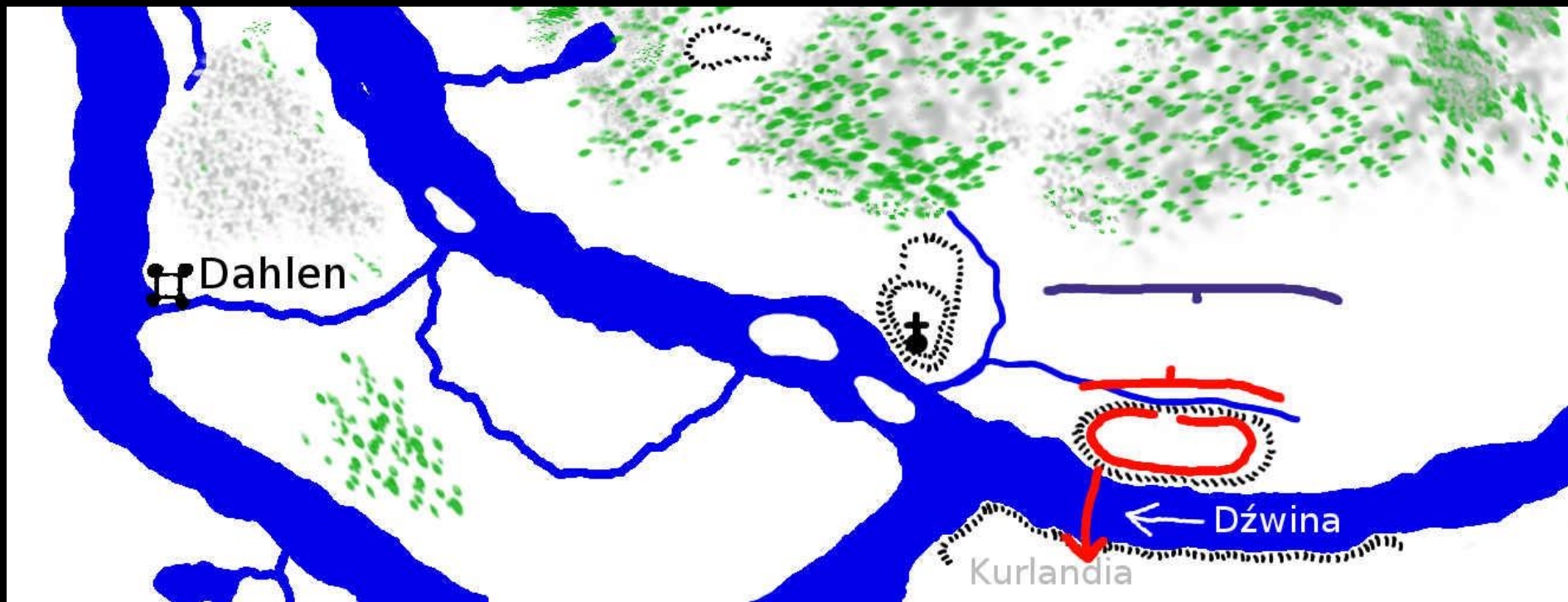

Ewentualny marsz armii Karola IX pod Kirchholm
(na podstawie: Haagh, 1697)

Ewentualny marsz armii Karola IX pod Kirchholm
(na podstawie: Haag, 1697)

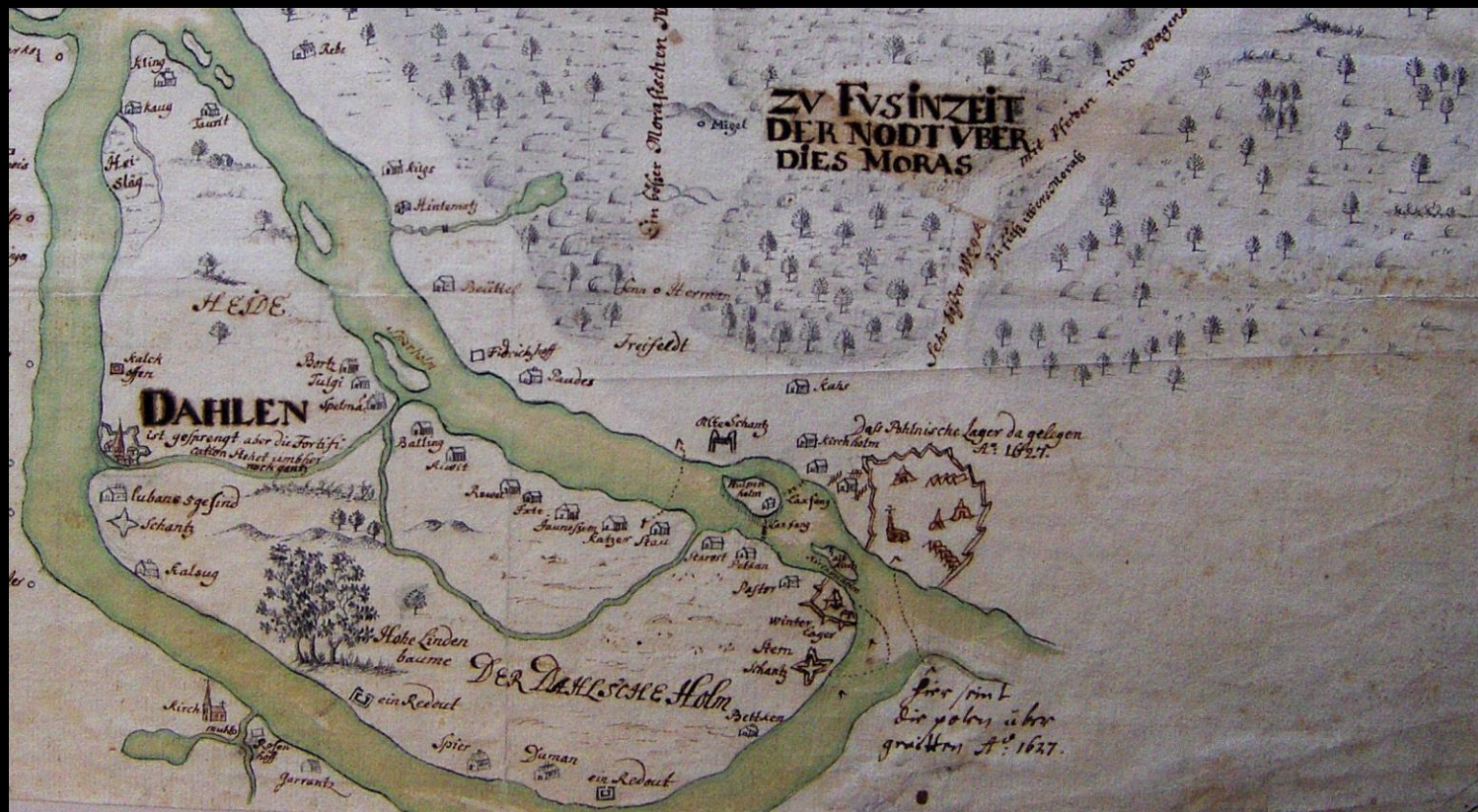
Ewentualna ucieczka armii Chodkiewicza
(na podstawie: Haagh, 1697)

Pozorowana ucieczka armii Chodkiewicza
(na podstawie: Haagh, 1697)

Szwedzka próba oskrzydlenia armii Chodkiewicza
(na podstawie: Haagh, 1697)

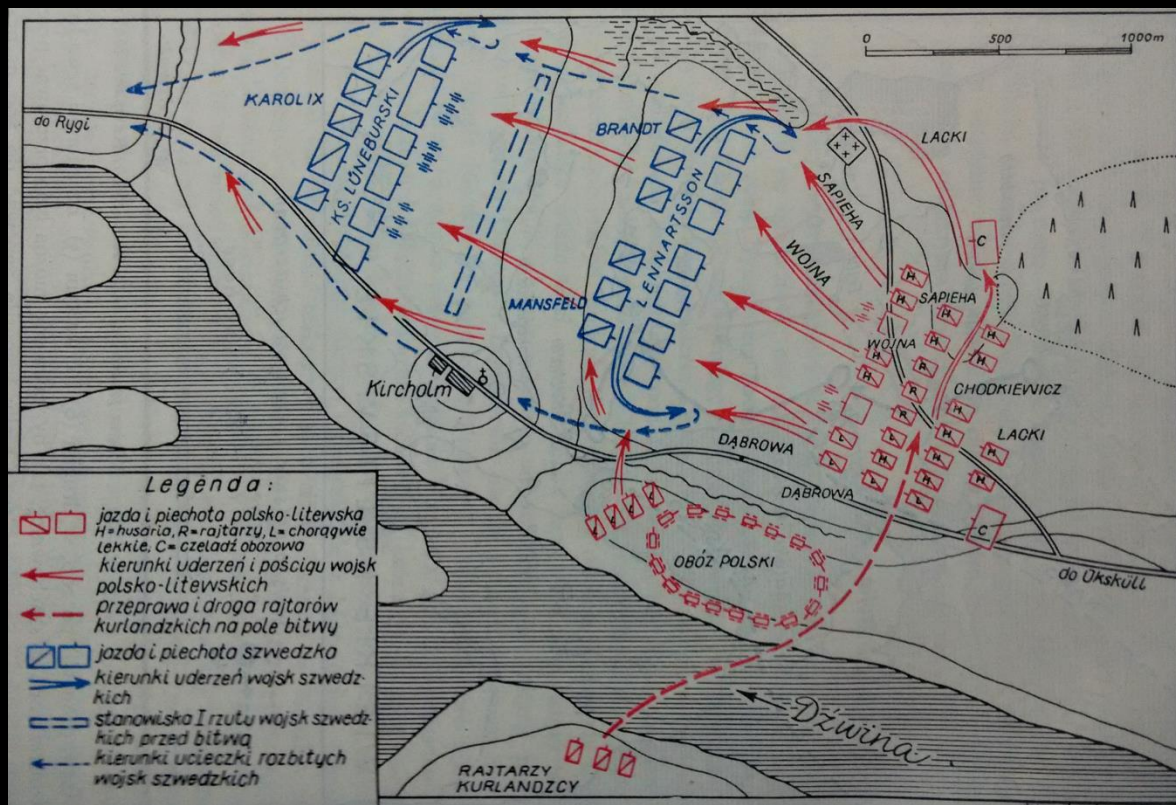

Fragment mapy okolic Rygi z 1627 roku (na podstawie: Haagh, 1697)

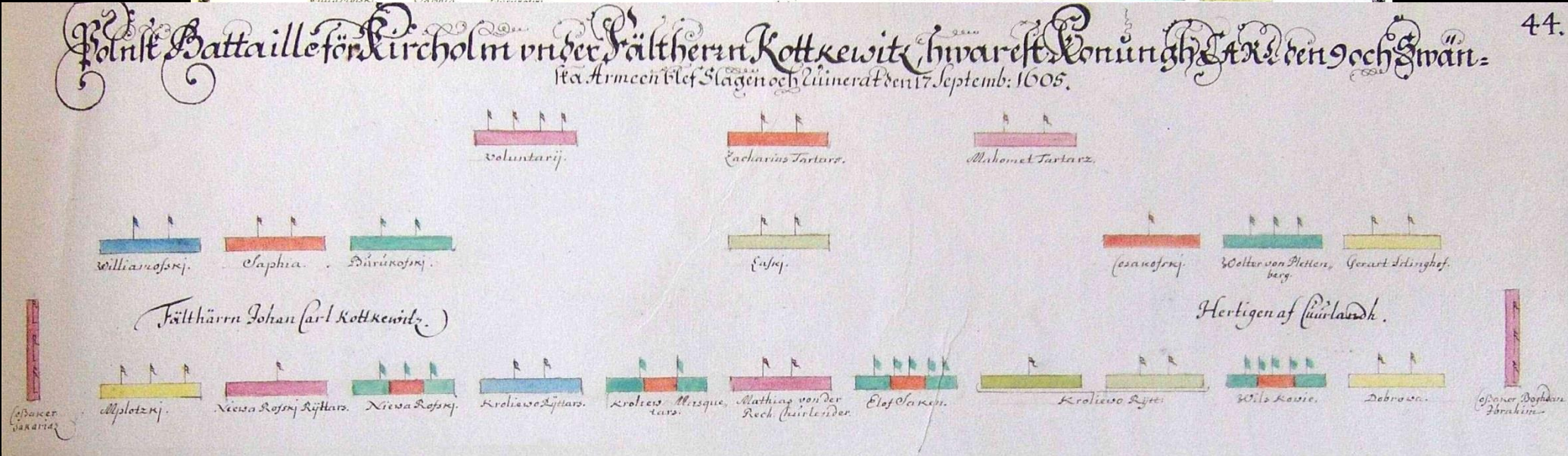

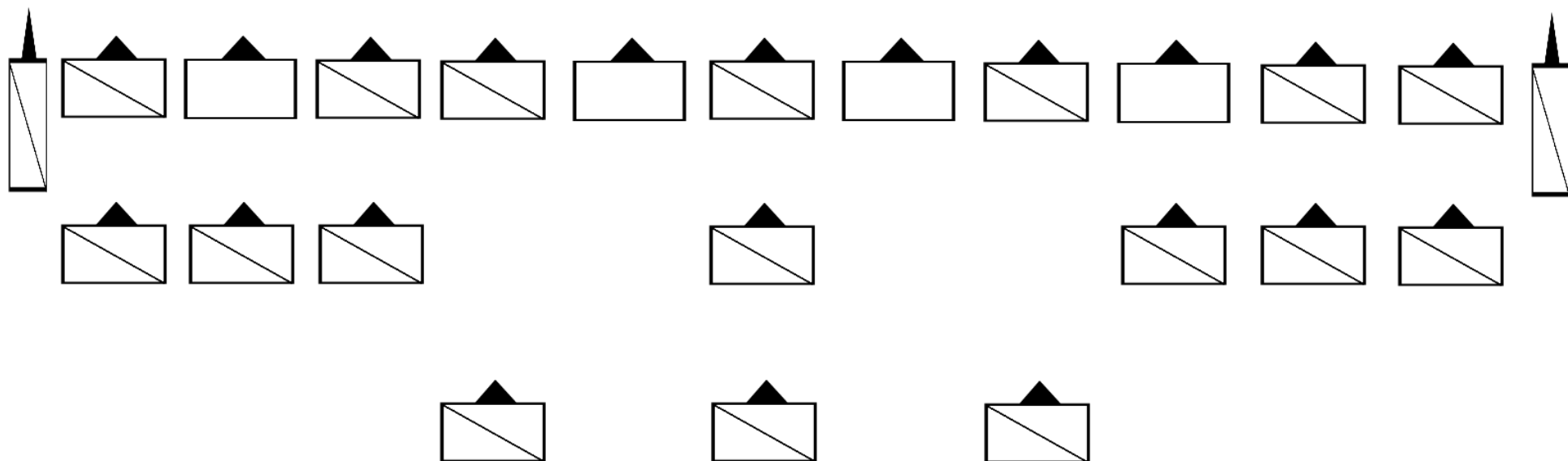
Przeprawa księcia Fryderyka
(na podstawie: na podstawie: Haag, 1697)

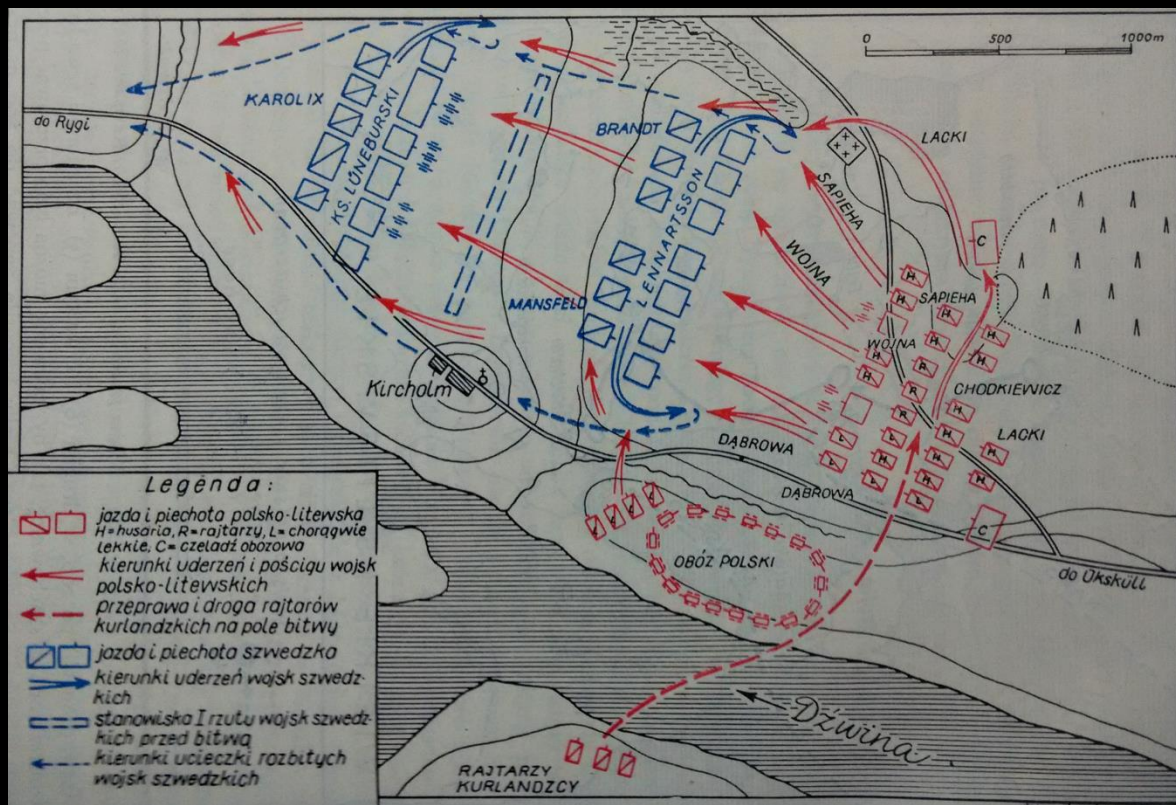
Plan bitwy pod Kirchholmem według Stanisława Herbsty
(Herbst, 1965, s. 422)

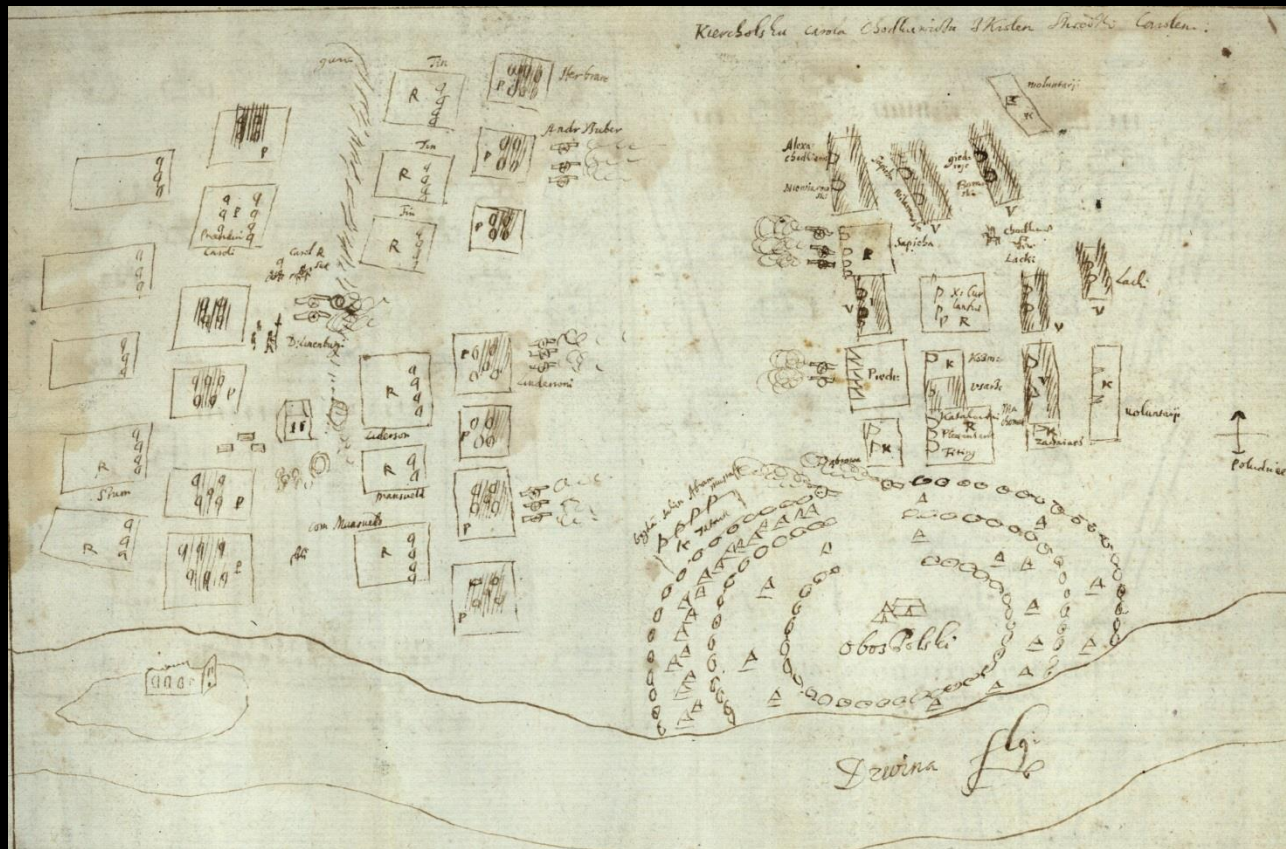
Ordres de bataille obydwu armii w bitwie pod Kircholmem z albumu Erika Dahlberga (Dahlberg, 1687, k. 44)

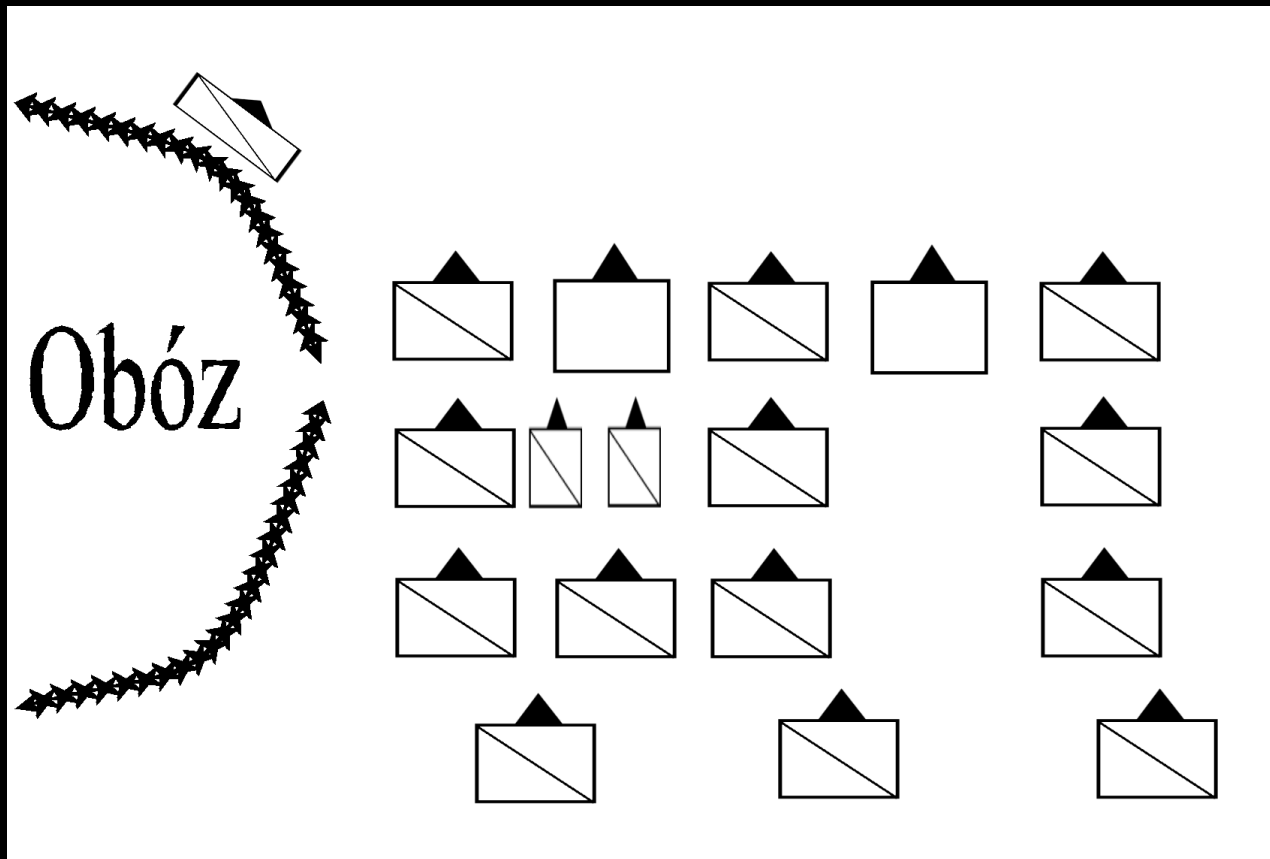
Ordre de bataille armii Chodkiewicza według Dahlberga
(na podstawie: Dahlberg, 1687, k. 44)

Plan bitwy pod Kirchholmem według Stanisława Herbsty
(Herbst, 1965, s. 422)

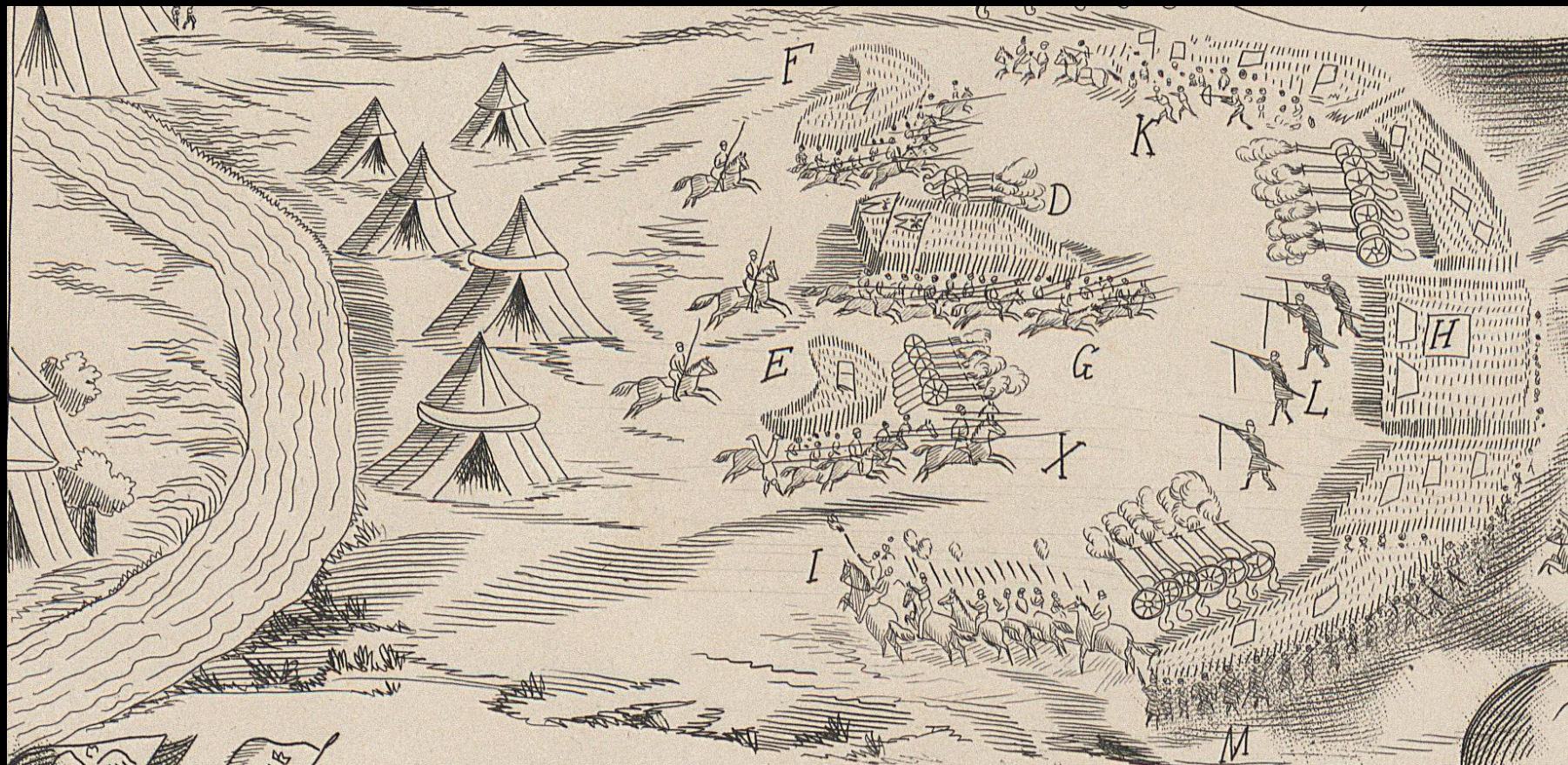
Plan bitwy pod Kircholmem według Józefa Naronowicza-Narońskiego
(Naronowicz-Naroński, 1659, k. 144)

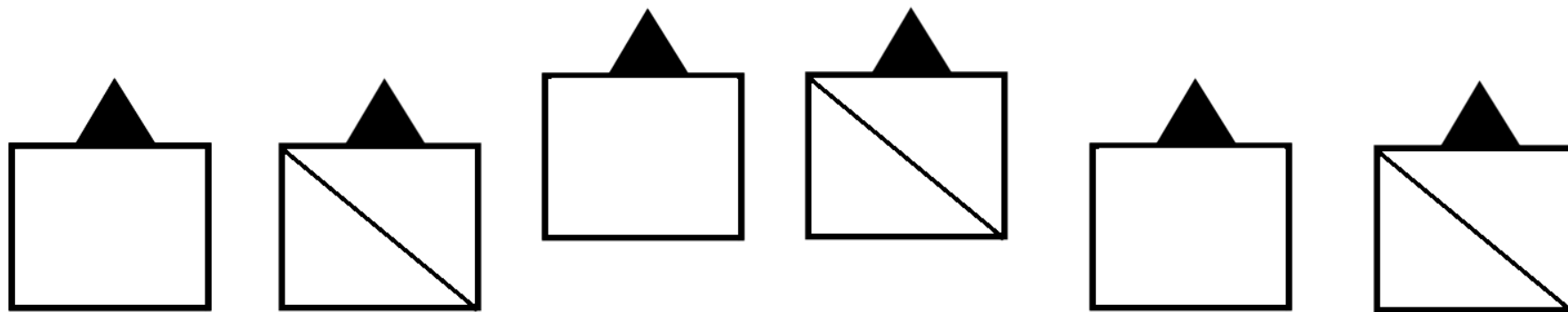
Ordre de bataille armii Chodkiewicza według Naronowicza-Narońskiego
(na podstawie: Naronowicz-Naroński, 1659, k. 144)

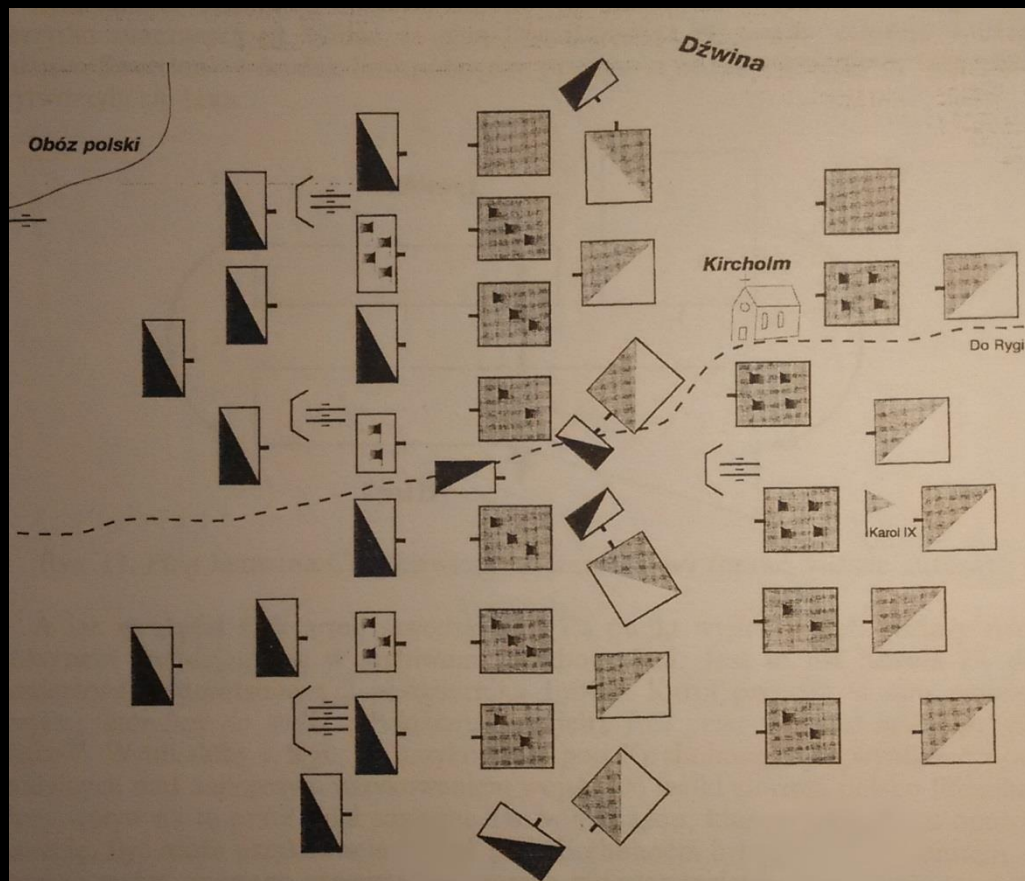
Obraz olejny Pietera Snayers'a ukazujący bitwę pod Kircholmem
(Snayers, 1630)

Fragment kopii miedziorytu Antonio Tempesty według rysunku Giacomo Lauro
(Wieszczycki, n.d.)

Ordre de bataille armii Chodkiewicza według miedziorytu Antonio Tempesty
(Wieszczycki, n.d.)

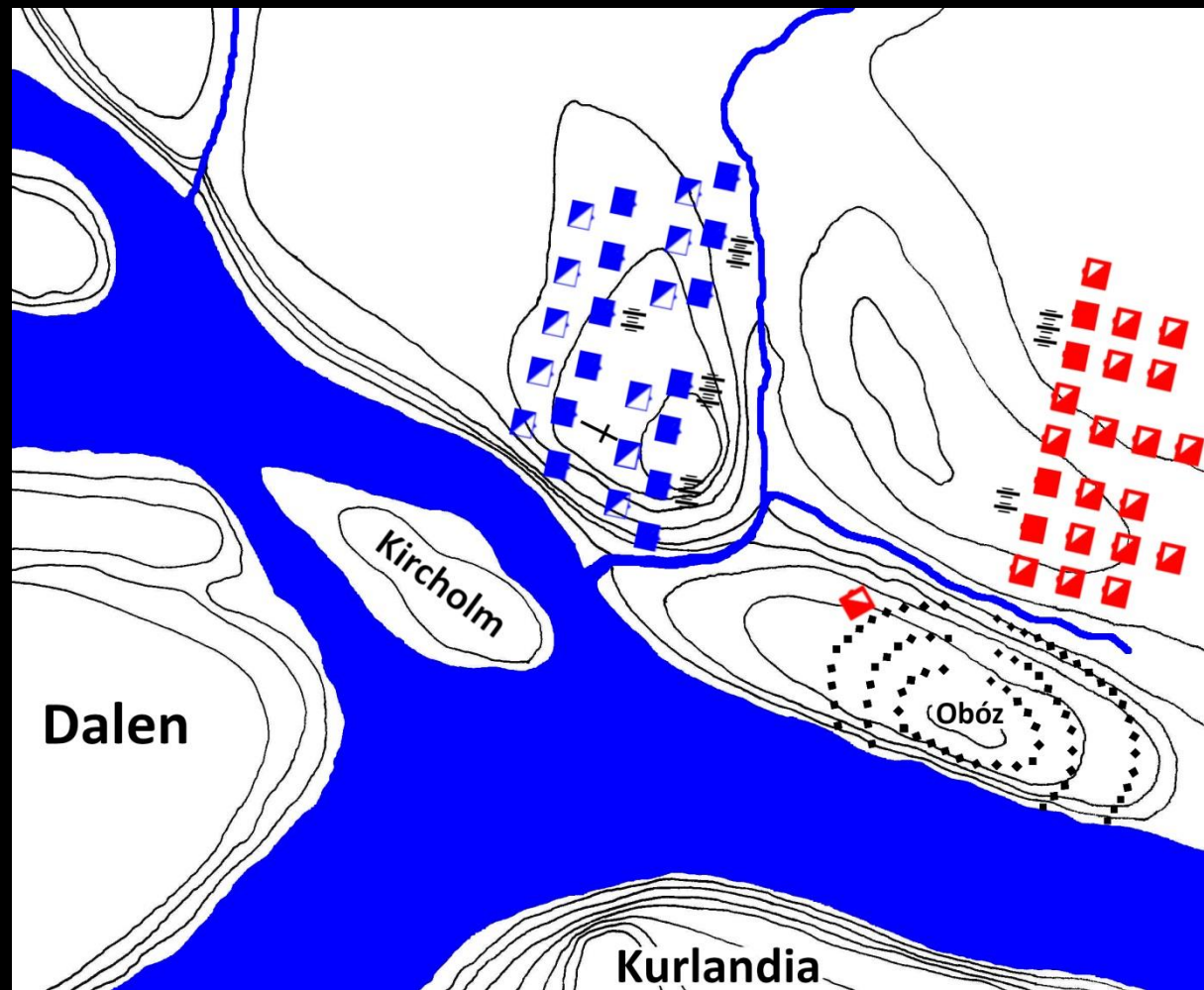
Plan bitwy według Witolda Rawskiego na podstawie obrazu Snayers'a
(Rawski, 2005, rys. 15)

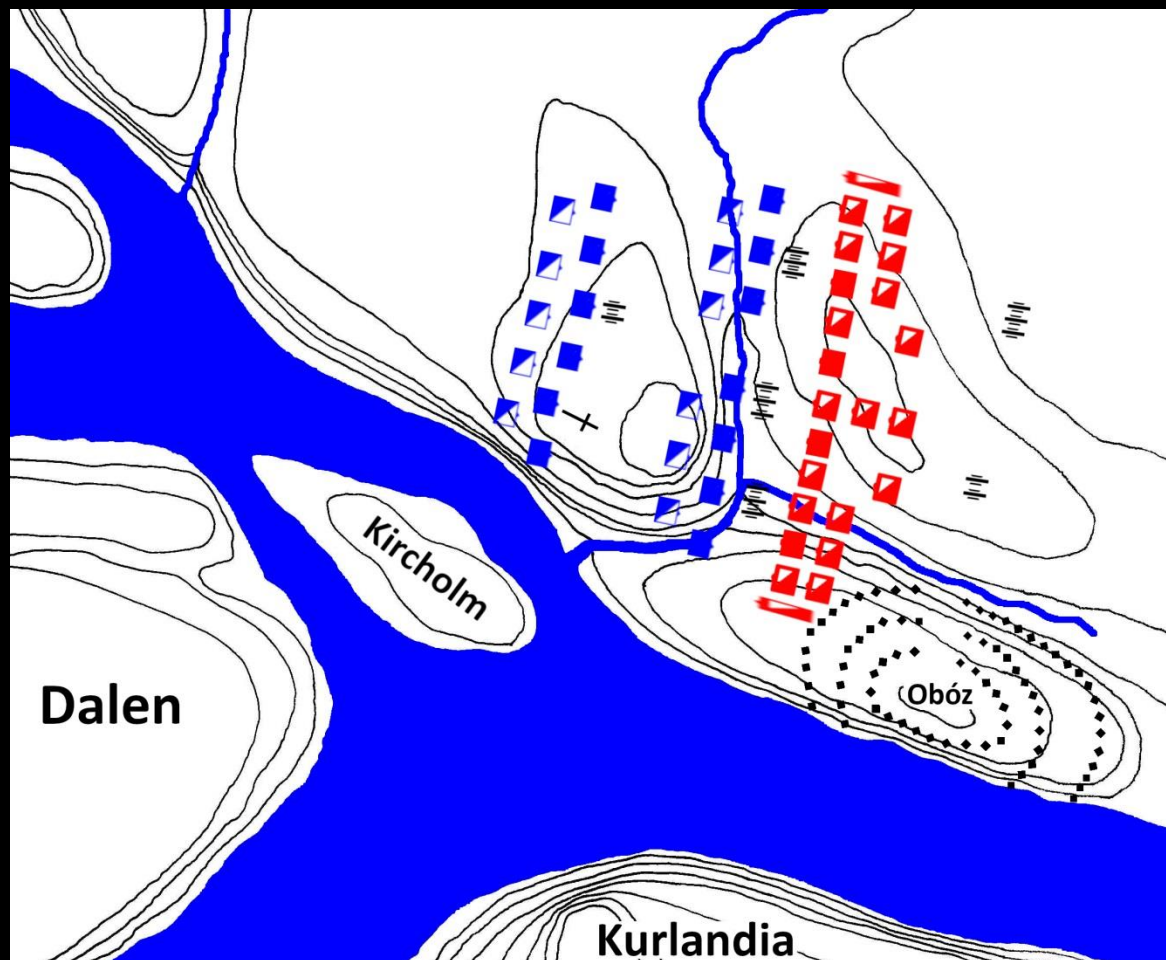
Fragment obrazu olejnego Pietera Snayers'a
(Snayers, 1630)

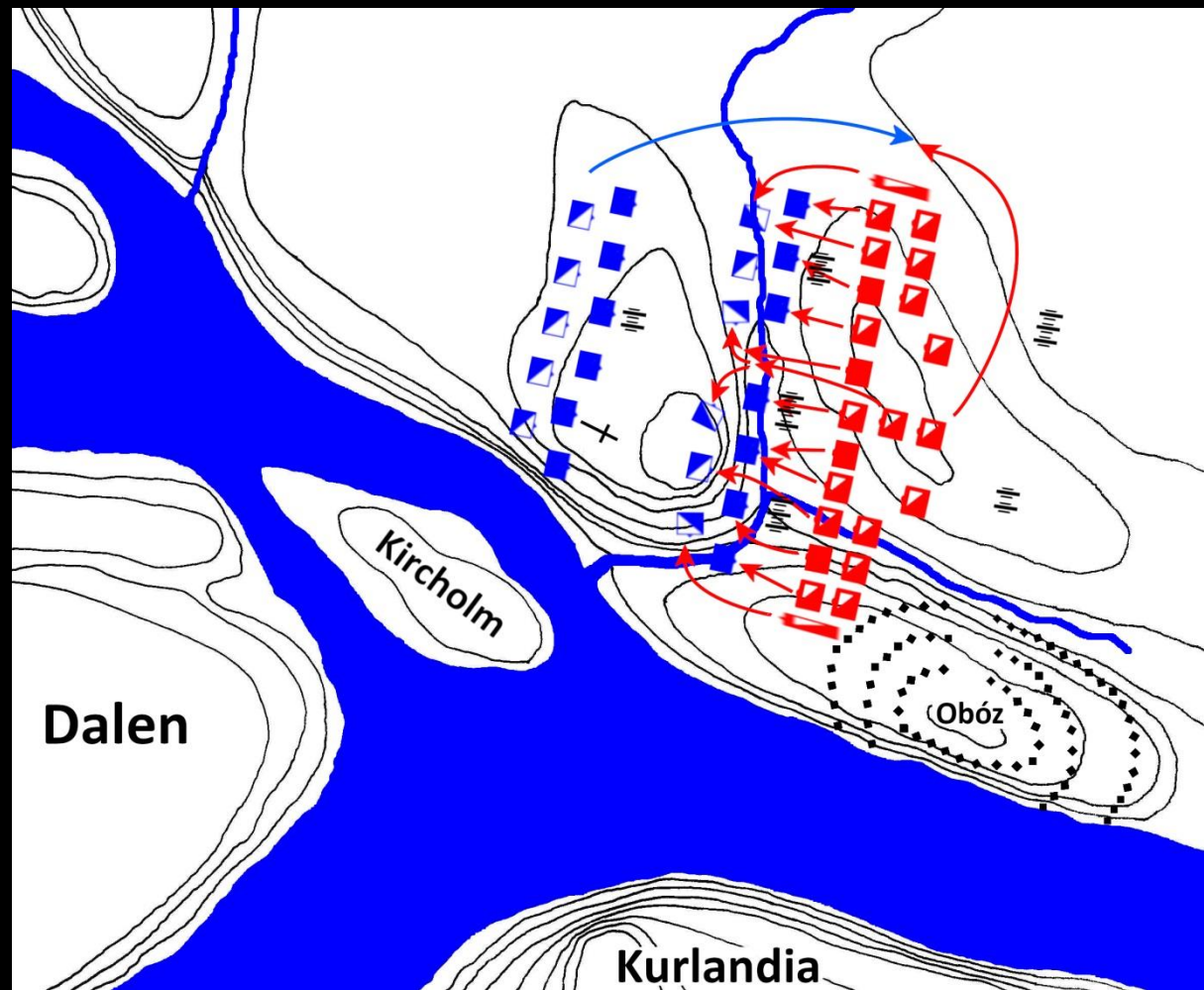
Fragment obrazu olejnego Pietera Snayers'a
(Snayers, 1630)

Plan bitwy pod Kirchholmem według Mariusza Balcerka

Plan bitwy pod Kirchholmem według Mariusza Balcerka

Plan bitwy pod Kirchholmem według Mariusza Balcerka

Źródło	Kawaleria	Piechota	W sumie
List Wojciecha Zaziemblańskiego do księcia Aleksandra Zasławskiego, 15 X 1605			7000
Kronika panowania Zygmunta III 1587–1626			8000
Historyja szwedzka			8000
Styrkeuppgifter från slaget vid Kirkholm			8341
Thomas Hiärn	609	8000	8609
Basilus Plinius			8903
Slacktarebenck			8936
Franz Nyenstäd			8983
List o oblężeniu zamku Dyamentskiego w Inflanciech			9000
Pieśń nowa o szczęśliwym porażeniu książąt Karola Sudermańskiego y Friderika Luneburskiego			11000
Sława losu szczęśliwego			11000

Nr grobu	Liczba ciał	Nr grobu	Liczba ciał
1	335	11	400
2	300	12	150
3	1400	13	350
4	450	14	380
5	720	15	185
6	300	17	240
7	700		200
8	500	18	600
9	322	19	15
10	1200	20	160
W sumie: 20 grobów i 7919 ciał			

Zestawienie na podstawie Gottharda Vieckena
(Viecken, n.d., k. 105v–106)

Podsumowanie:

Czy istnieją różnice w narodowych historiografiach?

Jak były ustawione obydwie armie?

Co było sekretem sukcesu?

Czy zwycięstwo zostało wykorzystane?

Bibliografia:

- Balcerek, M. (2021). Battle of Kirchholm (Salaspils) in 1605. The current state of research. *Open Military Studies*, 1(1), 171–189. <https://doi.org/10.1515/openms-2020-0116>.
- Balttopo. (2013, Styczeń 9). *Rund um Riga*. Mapster, <http://igrek.amzp.pl/mapindex.php?cat=BALTTPOPO>.
- Bensow E. (1931). *Kungl. Skaraborgs regementes historia*, 1. Wald. Zacharissons Boktryckeri A.-B.
- Ciglis, J. (2007). „Szwedzki Szaniec” w Salaspils a Bitwa Pod Kirchholmem. *Z Otchłani Wieków*, 62(1–4), 47–55.
- Ćwiertnia, J. (2011, Maj 9). *Kirchholm 2011*. Mincerz Polski. <http://www.mincerzopolski.pl/index.php/kirchholm-2011/>.
- Dahlberg, E. (1687). *Ordres de bataille 1600-1679* (SE/KrA/0438). Krigsarkivet, Szwecja.
- Haagh, B. (1697). Riga 1627. *Krigshändelserna vid Riga vintern 1627 - 1628. Düna från mynningen till och med Dahlenholm, samt terrängen öster därom. Kartutkast med militär terrängbeskrivning (närmast avseende sommaren 1627). Svenska och polska arméernas läger vintern 1627-1628* (SE/KrA/0425/01/064). Krigsarkivet, Stockholm, Szwecja.
- Herbst, S. (1965). Kampania kircholmska 1605 r. In J. Sikorski (Ed.). *Zarys dziejów wojskowości polskiej do roku 1864* (Vol. 1, pp. 420-425). Wydawnictwo Obrony Narodowej.
- Krawczuk, W. (Ed.) (2017). *Slaktarebenck czyli Krwawe Jatki księcia Karola Sudermańskiego*. Towarzystwo Wydawnicze „Historia Iagellonica”.
- [Lacki, T.]. (1610). *Equitis Lituani De Bello Livonico per Decennium gesto*. Apud Ioannem Karcantum.
- Locennius J. (1676). *Historiae Suecanae Libri IX*. Wildius.
- Naronowicz-Naroński, J. (1659). *Optima lub perspectiva...* (Rps BUW nr 1954). Biblioteka Uniwersytetu Warszawskiego, Polska.

Bibliografia:

NN. (1603). *Regestr piechothny Węgrow i Polakow Anno Domini 160[3]* (SE/RA/754/2/M 1282), Riksarkivet, Szwecja.

NN. (1605). *Så starck hafwer hwar Knektefenich för sig warit wirdt Kerkeholmen, bådhe för slaget och efter slage* (SE/KrA/0455/G I 1605/1). Krigsarkivet, Szwecja.

NN. (n.d.). Berättelse om feldslaget ved Kerkholm i Lifland, som höltz år 1605 (SE/RA/754/2/M 1285). Riksarkivet, Szwecja.

Piasecki, P. (1645). *Chronika Gestorum in Europa singulorum recentiorum, Ad Annum Christi. In Officina Typographica Francisci Caesarij.*

Rawski, W. (2005). Kirholm 1605. Refleksje w 400-lecie bitwy. *Przegląd Historyczno-Wojskowy*, 6 (57)(3), 145–172.

Snayers, P. (1630). Bitwa pod Kircholmem.

https://pl.wikipedia.org/wiki/Bitwa_pod_Kircholmem#/media/Plik:Kirholm_1605_I.JPG.

Teodorczyk, J. (Trans.). (1961). Nowiny z Inflant. In J. Wimmer (Ed.), *Wypisy do ćwiczeń z historii wojskowej* (Vol. 1/1, pp. 96–100). Wojskowa Akademia Polityczna im. F. Dzierżyńskiego.

Viecken, G. (n.d.). *Kurtze Beschreibung, was sich gedencckwürdiges zu Riga begeben und zugetragen von 1521 bis 1626* (4038/2/90). Latvijas Valsts Vēstures Arhīvs, Łotwa.

Wieszczicki, T. (n.d.). [Bitwa pod Kircholmem w dn. 24.IX.1605 r.]. Biblioteka Narodowa, Warszawa, Polska, G.4342/III.

Zawisza, C., i L. Boierus. (1606). *Carolomachia, qua Felix Victoria, Ope Dvina...* Typis Academicis S.I. Thomas Leuicki.

Dziękuję za uwagę

Mariusz Balcerek

ORCID: 0000-0002-1007-8042

<https://www.researchgate.net/profile/Mariusz-Balcerek>

Wojewódzka Biblioteka Publiczna – Książnica Kopernikańska w Toruniu

Książnica
Kopernikańska
w Toruniu